

Regal per a una reina

E. CERDÁN TATO

El 1837 l'aristocràcia criolla cubana va obsequiar Isabel II amb el ferrocarril de l'Havana a Bejucal per a transportar la canya de sucre. Aquell ferrocarril va ser el primer d'Hispanoamèrica. Al cap de deu anys, a la metròpoli, s'in- auguraria el de Barcelona a Mataró; i després, el de Madrid a Aranjuez, que una mica més tard es prolongaria fins a Alacant. A la corona li'l prendrien finalment els mambises que van defensar, a colp de matxet, la seua llibertat i independència d'un imperi que s'afonava irremediament. Vaig poder visitar els vestigis d'aquella proesa d'enginyeria i iniciativa comercial que van dur a terme uns indians menyspreats, i fins i tot odiats, tant pel capità general Miguel Tacón com pel representant del govern espanyol insular Francisco Dionisio Vives, segons els investigadors d'aquests episodis, i guarde gravats de la primera estació i dels magatzems que es van construir a Bejucal, a causa d'una raó tan règia.

Vaig arribar a Bejucal dos dies després que el meu avi aterrara a l'aeroport José Martí, on m'esperaven Omar Felipe Mauri, president de la Casa del Escritor Habanero, amb uns altres col·legues, i la sorpresa de l'artista plàstic valencià i amic des de feia molts anys Pepe Buigues. Abraçades, benvingudes i cap a l'esplèndid hotel Yagrumas, enmig de la manigua i al costat d'una llacuna. Va haver-hi un sopar, mojitos, boleros, cançons revolucionàries i conversacions. Em vaig alçar enjorn i, quan contemplava aquella espessor, vaig patir una angina de pit. Un taxi em va traslladar a un hospital de l'Havana i allà em vaig estar fins que vaig aconseguir, amb l'ajuda dels meus amfitrions, que el metge em donara l'alta amb la condició que m'instal·lara a Bejucal, on un cardiòleg em vigilaria la convalescència. De manera que em vaig hostatjar en una casa amb columnes i jardí, propietat d'un tinent de la Seguridat que, també per malaltia, estava inactiu. Era jove, negre, atlètic i feia gairebé dos metres d'alçada. Es deia i es diu Enrique i casa seua i la seua família van ser les meues durant la meua estada a Bejucal. I a Bejucal, amb els canvis pertinents en el programa que m'havien preparat, vaig encetar visites i conferències. A l'ESBU (Escola Secundària Bàsica Urbana), "l'edat d'or" d'aquell municipi, me'n van nomenar professor, com s'indica en l'acta corresponent, degudament formalitzada després de les meues intervencions. Sempre sota la tutela del cardiòleg i ja bon amic Manuel Cifuentes, em vaig desplaçar a San Antonio de los Baños, on hi ha l'Escuela Internacional de Cine y TV —Escuela de Todos los Mundos— fundada per García Márquez, Fernando Birri i Julio García Espinola, i la Casa del Escritor Habanero, un edifici colonial, esplèndid i dotat d'una biblioteca rellevant en què vaig mantenir un col·loqui ben animat amb narradors, poetes, periodistes, professors i dramaturgs i en el llibre d'honor de la qual em van convidar a deixar constància del meu pas per una institució tan entranyable. Enmig de tant de tràfec i abans de traslladar-me a l'hotel de l'Havana, cada dia escolte la Maga. La Maga era una jove negra, amb tres llicenciatures, que se sabia, com n'hi ha pocs, els prodigis de la santeria i els misteris d'alguns arbres que envien bitllets d'amor de cap a cap de l'illa. De la seua mà i de la de Lydia Cabrera, autora d'*El Monte*, vaig aprendre moltes coses. Ara m'agradaria renovar-los la meua solidaritat. Però crec que les figueres o els ametlers no estan en aquesta ona.

Probablement, el clima siga una dels pocs fenòmens de la naturalesa quasi tan difícils de preveure, a hores d'ara, com el comportament humà. Dijous passat, a Barcelona feia una vesprada de basca densa, humida, apègalosa, que exigia una voluntat poc menys que heroica als atrevits que gosaven eixir de casa i enfrontar-se a l'enervant bany maria ubicu dels carrers. Són dies com aquests els que ens fan descreure que les nostres ciutats pertanyen al cercle feliç de la civilització (perquè intuïm que la civilització, a més de docta i amable, ha de ser una cosa refrescant o, com a mínim, temperada). Amb tot, en aquella vesprada de veres incivil, hi havia programat un acte que, d'incivil, no ho era gens: la presentació del número 61 de la revista *Mètode*, a la sala d'actes de l'Espai d'Arts Santa Mònica. És a dir, que haguérem de fer cara als elements, i cap allà que vam anar.

Perquè la revista *Mètode* s'ho mereix, sens dubte. Això i més. *Mètode* és una revista que edita la Universitat de València des del 1992 i que no solament té l'honor de ser l'única publicació de divulgació científica que es publica en la nostra llengua (honor per a ella, però no per a la resta d'institucions del nostre domini lingüístic, que bé podrien fer alguna cosa. El coneixement científic, al capdavant, no és cap assumpte fútil), sinó que, per a molts, és la millor publicació d'aquesta classe a tot l'Estat. Per això, ha rebut una important i molt merescuda quantitat de premis en els últims anys i és, des del febrer passat, la revista de referència de la Xarxa Vives, entitat que federa les vint principals universitats dels territoris de parla catalana. Però *Mètode* no és únicament una revista de divulga el saber científic (sense que això siga en absolut poca cosa). També publica recerca i, sobretot, intenta acostar la ciència a la societat amb investigacions que incidisquen en la nostra societat i que responguen a les seues necessitats. També és un espai de trobada del món intel·lectual, que intenta esborrar les distàncies que hi ha entre les denominades "dues cultures": la humanística

CARTES DE PROP

Un mètode molt ben aplicat

ENRIC SÒRIA

Jaume Terradas, Xavier Bru de Sala, Francisco Tomás, Anna Ripoll i Martí Domínguez presenten *Mètode* a Barcelona.

i la científica. *Mètode* és una excel·lent palestra per al debat d'idees, a més de ser una publicació molt ben escrita. No debades la dirigeix un científic i un escriptor tan competent com Martí Domínguez. Fa unes poques setmanes, els editors del *New York Review of Books* ens recordaven que la història i l'assaig són una branca de la literatura tan valuosa i tan creadora, a la seua manera, com ho puguem ser la ficció i la poesia, i que precisament aquesta branca ha produït alguns dels millors textos de la nostra època. Que

'Mètode' demostra que els textos científics poden ser bona, magnífica literatura

també els textos científics poden ser bona, magnífica literatura, és un fet que *Mètode* demostra en cada número.

En resum, els motius per a assistir a l'acte eren de pes i el calor criminal no ens va poder detindre. La sala de l'espai d'art Santa Mònica era espaiosa, però es va omplir ben bé. A més de l'últim número de la revista, s'hi presentava la traducció al català de l'*Autobiografia* de Charles Darwin, feta per Jaume Terradas, que també ha publicat

Mètode, com a homenatge als 200 anys del naixement de l'insigne biòleg (i escriptor) i als 150 de la publicació d'un d'aquells llibres que han canviat el món perquè ens han permès entendre'l molt millor: *L'origen de les espècies*. Assistien a l'acte un grapat de personalitats, entre les quals el rector de la Universitat de València, Francisco Tomás. Els parlaments van ser breus, perquè l'aire condicionat no anava bé i la sala era un forn. Com que es tractava d'un acte civilitzat, s'entengué que no calia fer patir a la audiència més del compte.

Abans dels discursos institucionals, Martí Domínguez va parlar, amb molta amenitat, de Darwin, la seua família, el seu avi poeta, científic —ja evolucionista— i maçó recalitrant; el pare, també maçó, i no gaire confiat de les habilitats del seu fill, o la dona, culta i sensible, però molt religiosa, que sempre va témer que els dubtes del científic el portaren a mala fi. També ens va il·lustrar sobre la meticulositat dels seus treballs. Perquè a més d'haver demostrat l'evolució de les espècies en el temps i d'haver donat una explicació plausible dels seus mecanismes, Darwin va fonamentar les seues tesis amb un seguit d'estudis de detall sobre un ventall molt ampli de fenòmens de la naturalesa: les orquídies, els percebes, els gestos dels animals i els humans, el moviment de les

plantes enfiladisses o els hàbits dels cucs de terra. Per a un científic, com per a un poeta, no hi ha temes humils. Tot pot ser investigat si ens ajuda a comprendre, perquè la veritat s'oculta en el detall.

En la seua època, Darwin va ser un autor famós i també polèmic, i encara ho és, tot i que el nucli de la seua teoria ara està tan demostrat que qualsevol objecció hauria de desqualificar immediatament a qui la fa. Abans que el monjo agustí Mendel descobriera les lleis de l'herència, la cosa no era tan clara. Richard Lewontin sosté que, si Darwin tingué l'èxit que va tindre, no va ser solament perquè la seua teoria fóra certa (que ho era), sinó perquè s'adequava a les tendències que triomfaven en el seu temps. El darwinisme, tal com va ser entès, era una mena de "capitalisme aplicat a la biologia". També s'ha sostingut que el seu èxit es degué, en part, al fet que Darwin escrivia molt bé. Per descomptat, si les seues teories no hagueren estat sòlidament basades en investigacions riguroses, això no li hauria servit de res. Però tampoc hi ha dubte que escriure bé no li va fer cap mal. Per això, té molt de sentit que una revista que acobla la ciència, el pensament i la literatura li haja fet un homenatge en aquests dies. *Mètode* segueix el seu exemple, i per això és un exemple al seu torn.

Assaig

País Valencià, segle XXI (vol.3)
Jordi Muñoz (ed.)

PUV
València, 170 pàgines

La publicació d'aquesta sèrie de volums col·lectius, dins la col·lecció

"Quaderns d'orientació valencianista", que editen en col·laboració la Universitat de València i la plataforma Valencians pel Canvi, ha tingut un notable ressò. Aquesta tercera part, titulada "Ara, País Valencià", té el subtítol de "reflexions i experiències de la generació que ve" i hi escriuen una vintena d'autors nascuts en la segona meitat de la dècada dels setanta.

Poesia

Refugi incòmode
Eduard Marco

Editorial Denes
Paiporta, 65 pàgines

Dins la col·lecció Edicions de la Guerra es publica aquest poemari que

ha guanyat la primera edició del Premi Carles Salvador, convocat per la Universitat Politècnica de València. El seu autor, Eduard Marco (Borbotó, 1976) pertany a una jove i activa generació de poetes que ja compten, com és el seu cas, amb una trajectòria significativa (no debades va publicar *La quadratura del cercle*, l'any 2004, i *Càbala*, l'any 2007). Poesia valenciana d'ara mateix.

Revista

Nexe
Número 5

Associació Tirant lo Blanc

València, 64 pàgines
El número cinc de la revista *Nexe*, que edita l'Associació Cívica Tirant lo

Blanc i que dirigeix Josep V. Boira, està dedicada a "la projecció exterior valenciana". Hi escriuen el periodista Enric Juliana; el conseller Rafael Blasco; la presidenta de l'Acadèmia Valenciana de la Llengua, Ascensió Figueres; els presidents del Port i de la Fira, Rafael Aznar i Alberto Català; els sociòlegs Gil-Manuel Heràndez i José Miguel Iribas; l'economista Francesc Roca i el director Vicent Sos.